

נשיא ומייסד
הרב שאול ישראלי זצ"ל

המדת ימים

HEMDAT YAMIM

פְּרָשַׁת הַשְּׁבִיעַ פִּנְחָס תשפ"ד

**היושע בן נון - תורת חיים! ספרא וסיפא חלק ג'
הרב יוסף כרמל, ראש כולל 'ארץ חמדה'**

וכאלו תאמר לא אניה תפילין מפני שאני עוסק בתורה? (חתי"ס)

קל וחומר שלא אומר, שלא אשתתף במצווה להגן על ארץ ישראל והעם היושב עליה, מפני צר הבאים להשמידם מתחת שמי השם. בדברינו לפרשות **חקת ובלק** תשפ"ד, הוכחנו שבתקופת האבות וגם בימי משה רבינו, דווקא מוסרי התורה הם אלה שעסקו במלחמה. נחור לתקופת האבות ונזכיר כי יעקב אבינו, שהפך לדורות לסמל של מי ששקוע בתורה - "איש תם יושב אהלים" (בראשית כה, כז) הוא זה שמתייצב ונלחם מול המלאך (שרו של עשוי- ע"פ המדרש) "וַיִּתֶּר יַעֲקֹב לְבָדוֹ וַיֶּאֱבֹק אִישׁ עִמּוֹ עַד עֲלוֹת הַשָּׁחַר" (שם לב, כה) בזכות מאבק זה הוא נקרא ישראל, שם שמשמעותו עצמאות, המושגת בקרבות מלחמה "יִשְׂרָאֵל כִּי שְׁרִיתָ" (שם, לב, כט). עיינו גם בדברינו לפרשת **וישלח תשי"ג**. כאשר יעקב מתכונן למאבק פיזי בעשוי וארבע מאות רכבי הגמלים שעמו, הוא זה שמתייצב בראש אנשיו גם למלחמה. גם זכות שקידתו באוהל תסייע בידו. כמובטח, נמשך עתה לעסוק בחייליו של יהושע בן נון.

עם הכניסה לארץ נצטוו יהושע, שלא מש מאהלו של משה, להכין "חֲרָבוֹת צָרִים" (יהושע ה, ב), למול את העם ולהקריב את קרבן הפסח (חג החירות, הפותח בדורת האחרונים את סדרת ימי התקומה) ולכבוש את יריחו. ליד העיר, במחנה המלחמה של עם ישראל ומפקדו יהושע, מופיע לפתע אורח: "וַיְהִי בַהַיּוֹת יְהוֹשֻׁעַ בִּירִיחוֹ וַיִּשְׂא עֵינָיו וַיֵּרָא וְהִנֵּה אִישׁ עֹמֵד לְנֶגְדוֹ וְחָרְבוֹ שְׁלוֹפָה בְּיָדוֹ וַיֵּלֶךְ יְהוֹשֻׁעַ אֵלָיו וַיֹּאמֶר לוֹ הֲלָנוּ אַתָּה אִם לְצָרֵינוּ: וַיֹּאמֶר לֹא כִּי אֲנִי שָׂר צָבָא לְקֹנֵן עֲתָה בְּאֵתִי... " (שם ה, יג-יד).

בסוגיא במסכת מגילה (ג' ע"א) מבואר שהמלאך בא להוכיח את יהושע בן נון על כך שחייליו, שלא נלחמו בלילה, לא נצלו את הזמן הפנוי ללימוד תורה. כך מסביר רש"י (שם) "כיוון שאין זמן מלחמה בלילה [משתחשך], היה לכם לעסוק בתורה, שהרי אינכם נלחמים בלילה". מוכח בצורה ברורה שבזמן מלחמה גם לומדי התורה מתייצבים על משמרתם. אם כך, התופעה של חיילי ישיבות ההסדר כיום, מקורה בקודש כבר בצבאו של יהושע בן נון. המלאך לא בא למחות על גיוס לומדי התורה, מה שלא עלה על דעתו של שום אמורא, ההיפך!! מהסוגיא משמע שהשילוב של השירות הצבאי ולימוד התורה הוא המצב האידיאלי. מי שרוצה לשמור על מסורת גדולי ישראל, כדאי שידבק בדרכם של האבות הקדושים - משה רבנו ותלמידו הנאמן יהושע.

שמואל הנביא היה שקול כנגד משה ואהרן שנאמר: "מִשֶּׁה וְאַהֲרֹן בְּכַהֲנֵי וַיִּשְׁמָעוּ אֶת קוֹל מֹשֶׁה וְקָרְאוּ אֶל ד' וְהוּא יַעֲנֵם" (תהלים צט, ו). שמואל לימד תורה והדריך רוחנית את שאול וגם את דוד (עיינו שמו"א יט, כג-כד ובדברי חז"ל בסוגיא זבחים נד ע"ב). כאשר הפלישתים נאספו למלחמה על עם ישראל, שנאסף במצפה תחת הנהגת שמואל, הקב"ה המם את הפלישתים, ועם ישראל, בהנהגת שמואל, רדף אותם. התוצאה הייתה: "וַיִּפְּנֵוּ הַפְּלִשְׁתִּים וְלֹא יָסְפוּ עוֹד לְבֹא בְּגִבּוֹל יִשְׂרָאֵל... וַתִּשְׁבְּנָה הָעִירִים אֲשֶׁר לָקְחוּ פְּלִשְׁתִּים מֵאֵת יִשְׂרָאֵל מִצְּקָרוֹן וְעַד גֵּת נֹאֵת גְּבוּלֵן הַצִּיל יִשְׂרָאֵל מִיַּד פְּלִשְׁתִּים" (שמו"א ז, יג-יד). שמואל הנביא הלוי, מנהיג את עם ישראל גם בעת מלחמה. ההפרדה המלאכותית בין תורה ומלחמה אין לה רמז גם כאן.

דוד מלך ישראל עומד בראש הצבא בדור הבא. דוד היה ידוע גם כמי חגר את חרבו להילחם במלחמתה של תורה. חכמים דרשו במסכת סנהדרין על הפסוק: "וַיֹּאמֶר דָּוִד לְאַנְשֵׁי חַיָּו אִישׁ אֶת חַרְבוֹ וַיִּהְיֶה אִישׁ אֶת חַרְבוֹ וַיִּהְיֶה גַם דָּוִד אֶת חַרְבוֹ" (שם כה, יג) שדוד וחייליו ישבו כחברים בסנהדרין ודנו דיני נפשות (לו ע"ב). כך דורשים חז"ל גם את הפסוק: "אֵלֶּה שְׁמוֹת הַגִּבּוֹרִים אֲשֶׁר לְדָוִד יוֹשֵׁב בְּשִׁבְתָּ תַחֲפֹמְנֵי רֹאשׁ הַשְּׁלֵשִׁי הוּא עֲדִינוּ הָעֶצְנִי עַל שְׁמֹנֶה מְאוֹת חֲלָל בְּפִעַם אֶחָת" (שמו"ב כג, ח). על פי הפשט, הפסוק עוסק באחד ממפקדי צבאו של דוד, שמצד אחד אחד היה יושב בְּשִׁבְתָּ תַחֲפֹמְנֵי, כלומר: "ראשו של סנהדרין היה" (פסיקתא רבתי פ'סקא יא). ומצד שני היה ראש השלשי כלומר מפקד בכיר ביחידה המובחרת, שהצליח להרוג שמונה מאות חיילי אויב בקרב אחד, עַל שְׁמֹנֶה מְאוֹת חֲלָל בְּפִעַם אֶחָת. על פי הדרש, הפסוק עוסק בדוד שהיה עֲדִינוּ הָעֶצְנִי. שדרשו עליו חז"ל: "כשהיה יושב ועוסק בתורה - היה מעדן עצמו כתולעת, ובשעה שיוצא למלחמה - היה מקשה עצמו כעץ" (מועד קטן טז ע"ב). גדולים בתורה ועדיני נפש בבית המדרש, גיבורים וקשוחים בשדה הקרב. זו הדרך להיות כמו דוד וגיבוריו, חיילים ובני תורה, המודים לקב"ה "לְדָוִד בְּרוּךְ יְקֹנֵךְ צוּרֵי הַמְּלִמָּה יְדֵי לְקָרֵב אֶצְפְּעוֹתַי לְמִלְחָמָה" (תהלים קמד, א). גם אביגיל בנבואתה משבחת את דוד "כִּי מְלַחֲמֹת ד' אֲדִנִּי נִלְחַם" ולכן זכה לברכה "כִּי עֲשֵׂה יַעֲשֶׂה ד' לְאֲדִנִּי בֵּית נְאֻמָּן" (שמו"א כה, כח).

אנו קוראים לראשי עולם התורה החרדי. קראו לצה"ל לאפשר לתלמידים להידמות לחיילי יהושע בן נון וחיילי דוד. להיות מלומדי חרב בחרבה של תורה ובחרבות ברזל גם יחד. קראו לראשי אכ"א ולאוף (מיל). שקדי, שנתמנו לטפל בנושא, לאפשר לתלמידים להיות שותפים ב"עזרת ישראל מיד צר", תוך שמירה על אורחות החיים הנהוגים במגזרם. יש נכונות להקשבה כיום, זו הזדמנות פז שאין להחמיצה. נקרא לכל בחור בישראל ללמוד קודם גיוסו בישיבה עד שלש שנים, כל אחד לפי כוחותיו. לשרת שירות משמעותי בצה"ל ביחידות ייעודיות כמו בישיבות ההסדר או בשירות רגיל. לאחר השחרור, יחידי סגולה יקדישו את חייהם לגדול בתורה והשאר יהיו מהקובעים עתים לתורה מדי יום, תוך שילובם בבניין הארץ, כל אחד על פי כישורונותיו. מעשה זה יאחד את העם, יקרב אותנו אל הניצחון, ויאיר את החברה הישראלית באור יקרות שאנו כל כך מחכים לו.

(לשיעורי הרב יוסף כרמל ביוטיוב)

לְעִילּוֹי זְשִׁמַּת

לע"י הנופלים במערכה על הגנת המולדת הי"ד

הרב ד"ר גי'י האכבוים י"ח באדר ב' תשפ"ב מר שמואל וגבי אסתר שמש י"ז בסיוון / כ' באב	פרופ' ישראל אהרונז י"ד בכסלו תשפ"ג הרב שלמה מרזל י' באייר תשע"א	מר משה וסרצוג כ' בתשרי תשפ"א הרב ראובן וחיה לאה אברמן ט' בתשרי תשע"ו / כ' בתשרי תשפ"ב	מר ישראל אהרונז י"ג בחשוון תשע"ח הרב ישראל רזון ר' שמואל וגבי רבקה ברנדמן ט"ז בטבת תשפ"ג / ח' באייר תשפ"א	מר ישראל אהרונז י"ג בחשוון תשע"ח הרב ישראל רזון ר' שמואל וגבי רבקה ברנדמן ט"ז בטבת תשפ"ג / ח' באייר תשפ"א	מר ישראל אהרונז י"ג בחשוון תשע"ח הרב ישראל רזון ר' שמואל וגבי רבקה ברנדמן ט"ז בטבת תשפ"ג / ח' באייר תשפ"א
הרב אשר וגבי סוזן וסרטייל ט"ז בכסלו / אלול תש"ף ר' אליהו כרמל וגבי מלכה טויע כרמל ח' באייר תשע"ו / י"א במנחם-אב תשס"ט	ר' מאיר וגבי שרה ברכפלד (שרה - ט"ז בטבת תש"ף) ר' אברהם ומרת גיטה קליין י"ח באייר / ד' באב	הרב שמואל כהן שבת תשפ"א מר זליג וגבי שרה ונגרובסקי כ"ה בטבת תשפ"ב / י' בתמוז תשע"ד	הרב יוסף מרדכי שמחה שטרן ז"ל נלבי"ע כ"א באדר א' תשע"ד לע"י דוד צבי טרשנסקי בן יצחק ז"ל ונעמי הי"ו. נלבי"ע כ"ח באייר	הרב יוסף מרדכי שמחה שטרן ז"ל נלבי"ע כ"א באדר א' תשע"ד לע"י דוד צבי טרשנסקי בן יצחק ז"ל ונעמי הי"ו. נלבי"ע כ"ח באייר	הרב יוסף מרדכי שמחה שטרן ז"ל נלבי"ע כ"א באדר א' תשע"ד לע"י דוד צבי טרשנסקי בן יצחק ז"ל ונעמי הי"ו. נלבי"ע כ"ח באייר
גבי ג'ולי קושיצקי י"ט באדר ב' תשפ"ב	גבי מירה קושיצקי נלבי"ע כ"ב בסיוון תשפ"ג	מרת לאה מאיר כ"ז בניסן תשפ"ב מרת לאה מאיר וגבי שושנה בת שרה	ר' שמואל רוזנהק נלבי"ע ו' באייר תשפ"ג	ר' שמואל רוזנהק נלבי"ע ו' באייר תשפ"ג	ר' שמואל רוזנהק נלבי"ע ו' באייר תשפ"ג

ארץ חמדה, ע"ר Eretz Hemdah

רח' ברוריה 2, ירושלים 91080 Bruriya St., Jerusalem

Tel: 02-5371485 info@eretzhemdah.org WWW.ERETZHEMDAH.ORG

חמדת השבת

הרב בצלאל דניאל – ראש תוכנית "מורנו" מבית 'ארץ חמדה'

פתיחת קופסאות שימורים בשבת – חלק א

נשאלנו איזו היא דרך טובה לפתוח את קופסאות השימורים בשבת.

הדברים נידונו במורנו הלכות שבת יחידה 55, נכתוב את קיצור היסודות בטור זה, ואת השיקולים למעשה בטור הבא.

בגמרא (שבת דף קמו ע"א) נפסק שאסור לנקוב נקב חדש בכלי בשבת (לעשות לו פתח יפה). רש"י והרמב"ם מבארים שהאיסור הוא משום 'מכה בפטיש', ואילו ראשונים אחרים (ר"ן מאירי ועוד) אומרים שהאיסור הוא משום מלאכת 'בונה'. האבני נזר מצביע על נפקא מינה בין השיטות: לפי רש"י והרמב"ם, אין איסור לסתור כלים (כפי שרש"י עצמו כותב), שכן אם אין איסור לבנות את הכלי מפני שאין בנין בכלים (ביצה כב ע"א, וראה הרחבה על כך במורנו יחידה 54), לכן אין גם איסור לסתור אותו. לפי הראשונים האחרים יתכן ויש איסור גם בקלקול הכלי.

במסכת ביצה (דף לג ע"ב) רבי אליעזר מסביר שהמשנה המתירה לשבור חבית כדי להוציא ממנה גרוגרות עוסקת במוסתקי. כלומר, בחבית המורכבת מגיבוב של חתיכות. בהמשך נבין את המשמעות של הבחנה זו.

הרשב"א והר"ן מעירים שזו דעת רבי אליעזר, אך לפי חכמים מותר לשבור גם חבית רגילה. אך בעלי התוספות (שם) מסבירים מדוע גם חכמים מסכימים שהמשנה מתייחסת למוסתקי, ואין היתר לשבור חבית שאינה מוסתקי גם לשיטתם.

ישנה נפקא מינה גדולה בין השיטות הללו: לפי בעלי התוספות ההיתר לשבור כלים בשבת בכדי להוציא את תכולתם הוא רק בכלים שאינם כלים קבועים, ואילו לפי הרשב"א והר"ן ההיתר הוא כללי.

מתוך שתי המחלוקות הללו ניתן לגשת לשאלה: מדוע המשנה (מסכת שבת פרק כב משנה ג) מתירה לסתור את החבית? לפי רש"י, כאמור, ההיתר הוא מפני שאין איסור לסתור כלים, באופן כללי.

לפי הר"ן מבחינה עקרונית סתירת כלים אסורה מדרבנן, אך חז"ל התירו בכדי לאפשר את הוצאת האוכל מהכלי. כפי שכבר ציינו, בעלי התוספות אומרים שסתירת הכלים המדוברת עוסקת בכלי מוסתקי. אך בין בעלי התוספות ישנה מחלוקת: לפי **התוספות המובא במסכת שבת** (קמו ד"ה שובר) סתירת כלים אסורה מדרבנן, שמא יפתח את הכלי באופן שמשפר את הכלי. אך חז"ל לא גזרו על כלי מוסתקי.

לפי **התוספות המובא במסכת עירובין** (לד ע"ב ד"ה אבל) סתירת כלים אסורה מדאורייתא, אך כלי מוסתקי הוא כלי רעוע מעיקרו (באוירת בין המצרים היינו אומרים "כלי סתור סתרת").

השולחן ערוך פוסק כשיטת בעלי התוספות במסכת עירובין, ואוסר לסתור כלים שאינם כלי מוסתקי. הרמ"א אינו חולק. אך הגר"א מעיר שרוב מוחלט של הראשונים חולקים על כך: לפי הרשב"א והר"ן סתירת כלים אסורה מדרבנן בלבד, ומותרת לצורך הוצאת האוכל; לפי רש"י אין איסור לסתור כלים באופן כללי. **ערוך השולחן** מוסיף שלכאורה גם הרמב"ם מסכים עם רש"י (כפי שצינו לעיל), ואוסר רק לפתוח את הכלי באופן שמשפר אותו ועושה לו פתח יפה. אם כך, הגר"א, ערוך השולחן והרב עובדיה (יחוה דעת ב מב) מתירים לסתור כלי לצורך התוכן שלו בשבת, בתנאי שאינו מתכוון לעשות פתח יפה.

בשבוע הבא נחיד את הגדרת ה'פתח היפה', מה נקרא 'מוסתקי' בימינו ומה לא, ולאור זאת כיצד נכון לפתוח קופסאות שימורים.

ארץ חמדה – קישור לשיעורי "מורנו" ביוטיוב

ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org

מתפללים לרפואתם השלימה, בתוך שאר חולי עם ישראל:

ניר רפאל בן ברויה	ניר רפאל בן רחל ברכה	חנה בת אוריה	חנה בת אוריה	ניר יצחק רפאל בן יפה
דוד בן רחל	רות צפורה בת חנה	נטע בת מלכה	נטע בת מלכה	משה בן רחל
מאירה בת אסתר	הילה צפנת בת שרה טובה	שלומית בת לאה	שלומית בת לאה	חוה ראנלה בת פיילא
שלמה בן שולמית	עובדיה בן אסתר מלכה	נעם בן שלומית	נעם בן שלומית	חיים מרדכי פרץ בן אסתר מילכה
ר' יצחק בן ברינדל גיטה	מיכאל אלכסנדר אברהם בן שרה מלכה	רבקה בת שרה בלה	רבקה בת שרה בלה	יאיר ידידיה בן מיכל בינה
		ישי בן מרים	ישי בן מרים	

הספר משטר ומדינה בישראל על פי התורה (4 כרכים) מאת הרב נפתלי בר אילן, יצא לאור בעריכה חדשה בהוצאת מכון "ארץ חמדה"

הספר מתמודד עם אתגרי השעה הניצבים בפני המדינה היהודית העצמאית ע"י ניתוח וביורר מקיפים במקורות. בין הנושאים החדשים - משטר דמוקרטי ומלוכני, שלטון החוק, הפרדת רשויות, ביקורת שיפוטית, טוהר השלטון, מדיניות פסקלית ומוניטרית, שירותי רווחה, סל תרופות, איכות הסביבה, משפט בינלאומי, אמנת ג'נבה, כבוד האדם וחירותו, פיתוח האישיות, זכויות אזרח ועוד ועוד.

זכה בפרס הרב קוק ובפרס הרב ישראלי של מכון ארץ חמדה.

לרכישה

אֶרֶץ אֶגְדָּה

הרב מרדכי הוכמן

אליהו בבית הקברות

במסכת בבא מציעא (דף קיד, א-ב): מובא מעשה ברבה בר אבוב שפגש את אליהו הנביא בבית הקברות, וז"ל המעשה בתרגום חופשי ובתוספת ביאור:

"רבה בר אבוב מצא את אליהו שהוא עומד בבית הקברות של גויים, אמר לו: מהו שיסדרו בבעל חוב? (כלומר, האם כשבית דין גובים מן הלווה את חובו הם צריכים להשאיר אותו 'מסודר' עם תנאי מחיה בסיסיים?) – אמר לו: יש לדרוש את המילים 'מיכה' 'מיכה' מערכין; לגבי 'ערכין' (מי שנדר ואמר 'ערכי עלי') כתוב 'וְאִם מָהּ הוּא מְעַרְבָּךְ', ולמדו מכך שכאשר הגזבר של ההקדש גובה ממנו את מה שהתחייב להקדש צריך להשאיר אותו 'מסודר', וכן לגבי בעל חוב כתוב 'וְכִי יִמְדֶׁךָ אֶחֱיָךְ וְלָכֵן כִּאֲשֶׁר בֵּית הַדִּין גּוֹבִים מִמֶּנּוּ אֶת חוֹב צָרִיךְ לְהַשְׁאִיר אוֹתוֹ 'מסודר'. הוסיף רבה בר אבוב ושאל – מניין לערום שלא יתרום (שלא יפריש מהפירות תרומה לכהן)? – ענה לו אליהו שכתוב 'וְלֹא יִרְאֶה בְךָ עֲרוֹת דָּבָר', וכיוון שאסור לברך את ברכת הפרשת התרומה כשהוא ערום, לפיכך אסור לערום להפריש תרומה. הוסיף רבה בר אבוב ושאל את אליהו: לאו כהן הוא אדוני, מדוע אתה עומד בבית הקברות? – אמר לו אליהו: האם אין אדוני שונה ברייתות של סדר טהרות? ששנינו, רבי שמעון בן יוחי אומר: קבריהן של נכרים (גויים) אין מטמאין את מי שמאחיל (נמצא כמו אהל) עליהם, שנאמר 'וְאַתָּן צֹאֵן מְרֵעִיתִי אֲדָם אֲתֶם' – אתם קרויין אדם, ואין נכרים קרויין אדם, ובטומאת מת באהל נאמר 'אֲדָם כִּי יָמוּת בְּאֶהֱלִי'. – אמר לו: בארבעה סדרים (של ברייתות) אני מתקשה ללמוד, בשש סדרים (ובכלל זה סדר טהרות) איך אוכל ללמוד? – אמר לו אליהו: ומדוע? – אמר לו: אני דחוק כלכלית. נטל אותו אליהו עמו והכניס אותו לגן עדן, אמר לו: פשוט את גלימתך, ואסוף לתוכה מהעלים האלו, אסף אותם רבה בר אבוב לגלימתו ונטלם עמו. כשהיה בדרך החוצה שמע קול אומר: מי אוכל את עולמו (הבא) בחייו כמו רבה בר אבוב? ניער את העלים האלו מגלימתו ויצא. אפילו כך, ספגה גלימתו את ריח העלים, ומכר את גלימתו בשנים עשר אלף דינרים, וחילק את הכסף לחתניו.

רבה בר אבוב החליט שלא ליהנות בחייו מהריח הטוב של העלים של גן עדן שנטל עמו, ולכן הוא ניער אותם מגלימתו. ואם כך, מדוע הוא הסכים ליהנות לכתחילה מהריח הטוב שספגה גלימתו ולמכור אותה, ומדוע אין הדבר נחשב לו כמי שאוכל את עולמו (הבא) בחייו?

נראה שכדי להבין את האגדה הזו, צריך להתבונן בתנ"ך ובאגדות נוספות, ומתוך העיון במקורות הנוספים האלו, אפשר שנגיע לעומק הבנת האגדה הזו.

ריח גן עדן בבגדים

לרבה בר אבוב היה ריח של גן עדן בבגד שלו. מצב דומה מתואר בעת שיעקב לבש את 'בגדי עשוי' ובא לבקש מיצחק אביו שיברך אותו. וז"ל הכתוב (בראשית כז, טו-כז):

"וַתִּקַּח רַבֵּקָה אֶת בְּגָדֵי עֶשָׂו בְּנֵה הַגְּדָל הַחֲמֹדֶת אֲשֶׁר אָתָּה בְּבִית וְתַלְבֵּשׁ אֶת יַעֲקֹב בְּנֵה הַקֶּטָן; וְאֵת עֲרוֹת גְּדֵי הָעִזִּים הַלְבִּיֶשָׁה עַל יָדָיו וְעַל חֻלְקֵת צְוּאָרָיו... וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל אָבִיו אֲנֹכִי עֶשָׂו בְּכֹרֶךָ עָשִׂיתִי כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ אֵלַי קוּם נָא שָׁבָה וְאֶכְלֶה מִצִּידִי בְּעֶבֶר תִּבְרַכְנִי נַפְשִׁךָ... וַיִּגַּשׁ וַיִּשָׁק לוֹ וַיִּרַח אֶת רִיחַ בְּגָדָיו וַיִּבְרַכְהוּ וַיֹּאמֶר רַאֲהוּ רִיחַ בְּנֵי פְרִיחַ שָׂדֶה אֲשֶׁר בְּרָכוּ ד':"

במדרש (בראשית רבה תולדות סה, כב) מובא על כך:

"וַיִּגַּשׁ וַיִּשָׁק לוֹ וַיִּרַח אֶת רִיחַ בְּגָדָיו. א"ר יוחנן אין לך דבר שריחו קשה מן השטף הזה של עזים ואת אמרת וַיִּרַח אֶת רִיחַ בְּגָדָיו וַיִּבְרַכְהוּ, אלא בשעה שנכנס אבינו יעקב אצל אביו נכנסה עמו גן עדן, הדא הוא דא"ל: רַאֲהוּ רִיחַ בְּנֵי פְרִיחַ שָׂדֶה..."

לפי מדרש זה לא הריח יצחק את הבגדים שלבש יעקב, אלא את עורות גדי העזים שהיו על צווארו. והרי ריח עורות העזים הוא מסריח, ואם בכל זאת שיבח יצחק את מה שהריח, מכאן שמיעקב שהיה עושה מעשים טובים נדף ריח טוב של גן עדן, וגן עדן מכונה בדברי יצחק - שָׂדֶה אֲשֶׁר בְּרָכוּ ד'.

אך לפי פשוט הכתוב יצחק הריח את בגדי עשוי שאותם לבש יעקב, ולא את עורות גדי העזים. ומסתבר שמן הבגדים האלו נדף ריח טוב של שדה, שהרי עשוי מתואר לפני כן בתור "אִישׁ שָׂדֶה", ומסתבר שבבגדים האלו נספג ריח של עשבים ריחניים שבשדה. ויצחק הריח את הבגדים האלו כדי להתענג על הריח הזה, ומתוך כך תשרה עליו רוח הקודש ויוכל לברך את מי שלבוש בבגדים האלו.

יצחק פותח את ברכתו במילה "רַאֲהוּ", ומשמע שזו תפילה שמופנית לד', בדומה לתפילת דויד בתהילים (כה, יח): "רַאֲהוּ עֵינַי וְעִמְלִי וְשָׂא לְכָל חַטָּאוֹתַי". באותה תפילה מבקש דוד, שכאשר ישקול ד' בכף המאזניים את זכויותיו כנגד חטאיו, יחשיב ד' גם את הייסורים ואת המאמצים של דויד ("עֵינַי וְעִמְלִי") כאלו היו 'זכויות', וממילא תיטה כף המאזנים לטובתו, וד' יוותר לו על כל חטאיו. ובדומה, מתפלל יצחק, שיחשיב ד' את הריח הגשמי הטוב שנוסף מ'בגדי עשוי' שנספגו בו בהיותו בשדה הגשמי, כאילו היה זה ריח שנוסף מ'שָׂדֶה אֲשֶׁר בְּרָכוּ ד' ", וממילא ירבו זכויותיו של הבן שלבש באותה העת את הבגדים האלו. ונראה שבעין פירש אור החיים הקדוש, וז"ל: "...ראוי הוא ריח בני וחסוב לדמותו כריח שדה אשר וגו'".

שָׂדֶה אֲשֶׁר בְּרָכוּ ד'

מקום שברכו ד' מוזכר בתהילים (קלג, ג): "כִּטְלַח חֲרָמוֹן שִׁינְדַע עַל חֲרָרֵי צִיּוֹן כִּי שֵׁם צִיּוֹן ד' אֵת הַבְּרָכָה חַיִּים עַד הָעוֹלָם". הברכה של חיים נחחיים ("חיים עד העולם") נמצאת ב"חֲרָרֵי צִיּוֹן". ידוע שהאזור של "חֲרָרֵי צִיּוֹן" נקרא גם "אֶרֶץ הַמּוֹרְיָה" או "הַר הַמּוֹרְיָה", כמו שמצאנו בבראשית (ורא כב, ב): "וַיֹּאמֶר קַח נָא אֶת בְּנֵךְ אֵת יַחֲזִיק אֲשֶׁר אֶהְבֶּתְךָ אֶת יַצְחָק וְלֶךְ אֶל אֶרֶץ הַמּוֹרְיָה וְהַעֲלֵהוּ שָׁם לְעֹלָה עַל אֶחָד הַהָרִים אֲשֶׁר אָמַר אֱלֹהִים:", וכמו שמצאנו בספר דברי הימים (ב, ג, א): "וַיִּחַל שְׁלֹמֹה לְבַנּוֹת אֶת בֵּית ד' בִּירוּשָׁלַם בְּהַר הַמּוֹרְיָה אֲשֶׁר נִקְרָא לְדָוִד אֲבִיהוּ...".

יצחק היה קשור להר המוריה בגלל עמידתו בנסיון העקידה, אך הוא היה קשור אליו מסיבה נוספת. לאחר העקידה מסופר שאברהם שב אל נעריו והם הלכו יחדיו אל באר שבע, אך לא מוזכר שגם יצחק חזר עימם. ובמדרש רבה מובא שאברהם שלח את יצחק לבית מדרשו של שם (בן נוח) כדי שילמד שם תורה. ובדומה מובא בתרגום יונתן שמלאכים הוליכו את יצחק ללמוד תורה בבית מדרשו של שם למשך שלוש שנים. וידוע שבית מדרש זה היה בירושלים בארץ המוריה. ובימדרש הגדול מובא שהקב"ה

הכניס את יצחק לגן עדן וישב שם שלוש שנים. ניתן לומר שהפירושים האלו אינם חולקים זה על זה, אלא שימדרש הגדול מתאר את השהות של יצחק בבית המדרש שביארץ המוריה כשהות בגן עדן.

גם יצחק התייחס לתקופת שהותו בבית המדרש של שם ועבר בארץ המוריה, בתור שהות בגן עדן, והוא חש שנודף ריח רוחני טובי (ריח גן עדן) מבית המדרש הזה. וכאשר בירך יצחק את מי שעמד לפניו ולבש את הבגדים שהדיפו ריח גשמי טוב של שדה, הוא בירך אותו שהקב"ה יחשיב את העמל הגשמי שלו בשדה כמו העמל התורני שבבית המדרש, ושגם מהעמל הגשמי יצא ריח גן עדן.

יצחק וה'שדה'

בעת שיצחק שהה שלוש שנים ביאהלי שם' הוא נוכח לדעת שהוא מתאים באופיו להיות ממשיך דרכם של שם ושל עבר, ולשבת תקופות ממושכות ביאהלי שם'. אולם הוא ידע שמזרעו יצא גם סוג של אנשים שיהיו 'אנשי שדה', ולכן השתדל יצחק לפעול ב'שדה', ומסופר שהמקום שבו נהג יצחק להתפלל היה ה'שדה', כאמור "וַיֵּצֵא יִצְחָק לְשׂוּחַ בְּשָׂדֵה לְפָנוֹת עֶרְבֵי". והוא היחיד מהאבות שמסופר עליו שעסק בזריעה בשדה ושעיסוק זה היה מבורך מאת ד': "וַיִּזְרַע יִצְחָק בְּאֶרֶץ הַהוּא וַיִּמְצָא בְּשָׂנֵה הַהוּא מִצָּחָה שְׁעָרִים וַיִּבְרְכֵהוּ ד'". (בראשית כו, יב).

כאשר התרוצצו הבנים בבטנה של רבקה, היא הלכה לדרוש את ד' והוא הודיע לה, שבבטנה מצויים שני לאומים שונים. אולם יצחק לא ידע זאת, והוא חשב שיצא ממנו רק לאום אחד, ושעשיו יהיה חלק מהעם המבורך שאמור לצאת מאברהם. כאשר יצחק נוכח לדעת שעשיו נוטה לעסוק בשדה הוא רצה לברך אותו, שעיסוקו בשדה יהיה נחשב כעיסוק בתורה, ושגם מעיסוק זה יהיה נודף ריח של גן עדן. אולם רבקה ידעה שעשיו יהפוך ללאום אחר שאינו שייך לזרע אברהם ויצחק, ולכן היא השתדלה שיעקב יקבל את הברכה הזו.

ברכה זו אכן התקיימה ומזרעו של יעקב יצאו שני סוגי אנשים. יש אנשים שנטייתם לעסוק רוב זמנם בתורה, והם 'חיילים' בצבאו של 'משיח בן דוד'. ויש אנשים שנטייתם לעסוק רוב זמנם בעמל הגשמי והם 'חיילים' בצבאו של 'משיח בן יוסף'. הבנה זו מרומזת במדרשי חז"ל המתייחסים לירבעם בן נבט, וכדלקמן.

תפשו הקב"ה לירבעם בגדו

במסכת סנהדרין (דף קב,א) מובא שהקב"ה קרא לירבעם בן נבט לחזור בו מחטאיו:

"אֲחֵר הַדָּבָר הַזֶּה לֹא שָׁב יִרְבֵּעַס מִדְּרָפוֹ הֲרָעָה. מֵאֵי אֲחֵר? אָמַר רַבִּי אֲבָא: אַחַר שֶׁתִּפְּשׂוּ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לִירְבֵּעַס בְּגָדוֹ, וְאָמַר לוֹ: חֲזוּר בְּךָ, וְאֲנִי וְאַתָּה וּבֶן יִשִׁי נְטִייל בְּגֵן עֵדֶן, אָמַר לוֹ, מִי בְּרָאשׁ? – בֶּן יִשִׁי בְּרָאשׁ! – אֵי הֲכִי לֹא בְּעֵינֵי (אֵינִי רוֹצֵה)".

ההבנה המקובלת של האגדה הזו היא שהקב"ה הבטיח לירבעם בן נבט שאם הוא יחזור בו, הוא יזכה לשכר גדול ואחר מותו והוא יטייל בגן עדן יחד עם הקב"ה ועם דויד בן ישי. אך ניתן להבין זאת באופן עמוק יותר, והוא שעוד בחייו כאן יכול אדם להרגיש כאילו הוא מטייל עם הקב"ה בגן עדן.

בירבעם נמצא השורש של משיח בן יוסף, שידוע שתפקידו הוא הפיתוח הצד החומרי והגשמי של עם ישראל. האגדה מספרת שהקב"ה תפשו את ירבעם בן נבט ב'גדו', והיא מרמזת ליבגדי עשיו שאותם לבש יעקב בעת שבה להתברך מיצחק, שהם ה'בגדים' של 'משיח בן יוסף'. יעקב התברך שהקב"ה יחשיב את ריח 'השדה' שנודף מיבגדי העמל הגשמי כאילו הוא ריח 'שדה שברכו ד', וכאילו זהו הריח שנודף מעמל התורה שבבית המדרש. לשיטת האגדה הזו לא היתה כוונת יצחק שריח בגדי העמל בשדה יהיה שקול לכל דבר לריח בגדי העמל בבית המדרש. ולפיכך, דרישתו של ירבעם שדויד בן ישי לא ילך בראש, אינה דרישה מוצדקת. זרעו של דויד בן ישי מולך בירושלים, שבה 'הר המוריה' שהוא השדה שברכו ד', ומשם יוצאת תורה לכל ישראל כאמור "כִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא תוֹרָה וְדָבַר ד' מִירוּשָׁלַיִם". ולכן יש לתת מעמד מכובד ל'משיח בן דוד' שמייצג את העמלים בתורה, והוא צריך ללכת בראש. אחת המשמעותיות ל'הליכה בראש' היא ש'בעלי הכשרונות' שמתלבטים על הכיוון שאותו יבחרו בחייהם, צריכים לבחור ולפעול בתחום התורני, ולהעדיף אותו על פני עיסוק בצד הגשמי של עם ישראל.

בית קברות של גויים

האגדה הקודמת מחשיבה את העמל הגשמי של אנשים מישראל אך היא מחשיבה אותו כפחות ביחס לעמל בתורה. אולם קיימות שיטות המחשיבות את העמל הגשמי כעמל שמיועד לגויים בלבד, וכ'מקום' של 'מתים', ובלשון האגדה 'בית קברות של גויים'. דבר זה מרומז ב'מעשה המערה' (שבת דף לג,ב) שמספר שכאשר רשב"י ובנו יצאו מהמערה בפעם הראשונה, הם הביטו בעין רעה על אנשים שהיו חורשים וזורעים, וטענו כלפיהם "מניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה! כל מקום שנותנין עיניהן - מיד נשרף". אין הכרח לפרש שרשב"י ובנו גרמו נזק בהבטה שלהם והמקום 'נשרף ממש' באופן מייד, אלא שלפי השקפתם הרוחנית הם ראו שבאנשים שעוסקים בחרישה ובזריעה ב'שדה' בתור אנשים שבוערת כביכול 'אש של גיהנם', שהרי הם יכלו לבחור ולעסוק ב'תורה' ולהיות בגן עדן.

לפי ההשקפה הרוחנית הזו 'משיח בן יוסף' וחייליו שעוסקים בפיתוח הצד הגשמי של עם ישראל נחשבים כביכול ל'אנשים מתים' שנמצאים ב'בית קברות של גויים'. אליהו הנביא גם הוא היה סבור כך בעבר, אלא שאחר כך הוא חזר בו מן ההשקפה הזו והוא 'החיה' כביכול את 'משיח בן יוסף'. דבר זה מרומז בתנא דבי אליהו (אליהו רבה יח) שם אומר אליהו ש'בן האלמנה' שאותו החיה – "משיח בן יוסף היה"². ויסוד זה חוזר גם באגדה שלפנינו שמספרת שרבה בר אבוה פגש את אליהו 'בבית קברות של גויים', וכדלקמן.

בית קברות של גויים אינו מטמא

רבה בר אבוה פגש את אליהו ב'בית הקברות של גויים'. לפי פשוטו ודאי שהדבר מעורר תמיהה, מדוע שרבה בר אבוה או אליהו ישוטטו ב'בית קברות של גויים'. אמנם לפי מה שהתבאר אין מדובר כאן 'בבית קברות ממש', אלא במשמעות סמלית. בהמשך האגדה מתבאר שרבה בר אבוה השתמש בכסף שהוא השיג מה'ריח של בגדיו' ונתן את כל הכסף לחתניו. האגדה מרמזת שם שכבר מתחילה תכנן רבה בר אבוה להשיג חתנים עמלי תורה עבור בנותיו, ואולי לשם כך צריך היה לספק להם נדוניה מוכובדת ואולי היה צריך גם לפרנס את החתנים במשך תקופה מסוימת לאחר החתונה. רבה בר אבוה בא למרכז עסקים כלשהו כדי להפגש עם עשיר בעל עסק כדי לקבל ממנו הלוואה שממנה יוכל לחתן את בנותיו. והאגדה מתארת זאת לפי תחושתו של רבה בר אבוה, שבעת שהוא שוטט ב'מרכז העסקים' הוא חש כאילו הוא משוטט ב'בית קברות של גויים'. אך כאמור, לא מסתבר שרבה בר אבוה שוטט ב'בית קברות ממש של גויים' שהרי מדוע יעשה זאת.

אליהו הנביא מתגלה בדמויות שונות, ופעמים שהוא נדמה כ'עירבי' (ברכות דף ו,ב), אולם כאן התגלה אליהו הנביא לרבה בר אבוה בתור 'איש עסקים' עשיר. רבה בר אבוה ביקש ממנו את הלוואה לה הוא נזקק, אולם הוא חש ש'איש עסקים' זה הוא בעצם אליהו הנביא, והוא שאל אותו מה יעלה בגורלו אם הוא לא יצליח להחזיר את ההלוואה. והיינו, האם כשיבואו הנושים

ויעקלו את רכושו, הם ישאירו אותו 'מסודר' עם תנאי מחיה בסיסיים, וזהו פשר שאלתו הראשונה: "מהו שיסדרו בבעל חוב?".
ואליהו ענה לו שלדעתו נפסקה הלכה שמסדרים לבעל חוב.

ערום לא יתרום

לאחר מכן שאל רבה בר אבבה את אליהו מה המקור לכך שערום אינו יכול לתרום. גם שאלה זו קשורה ל'בגדים'. מבחינה הלכתית השאלה היא, מניין שאסור לאדם להזכיר שם שמים ושאר דברים שבקדושה אם אינו לבוש. זהו דין כללי, שהשלכה פרטית שלו היא שלפני הפרשת תרומה מן הפירות צריך אדם לברך את ברכת המצוות, לפיכך אם הוא ערום אסור לו לתרום. לכאורה, צריך היה רבה בר אבבה לשאול מהו מקור הדין הכללי שאסור לאדם להזכיר שם שמים ושאר דברים שבקדושה אם אינו לבוש. אך רבה בר אבבה שאל את שאלתו באופן שיש לה גם משמעות סמלית הקשורה ל'בגדים' ול'תרומה', ולכן הוא שאל "מנין לערום שלא יתרום?". וביאור הענין כדלקמן.

התורה ציוותה על האדם להפריש תרומה מן הפירות ולתת אותה לכהן. כאשר הכהן מוכן לקבל את התרומה מאדם מסוים הוא נותן מעין 'אישורי' לצדקת דרכו של הנותן. לפי השקפתו של רבה בר אבבה כאשר אדם לומד תורה, נוצר מהלימוד הזה לבוש רוחני שעוטף אותו. אצל תלמידי חכמים שמרבים בלימוד התורה נוצר לבוש רוחני מכובד שנקרא 'חלוקא דרבנן'. ואילו אצל מי שלומד תורה באופן בינוני נוצר 'לבוש' מכובד פחות, ואילו אצל מי שלומד בצורה מינימאלית ביותר נוצר לבוש זעיר שמועיל לכסות את ערוותו הרוחנית. אך מי שאינו לומד תורה כלל וכלל נחשב באופן סמלי 'לערום'.

בספר מלכים (ב ד, מב) מסופר שמישהו הביא לאלישע הנביא "לֶחֶם פְּפוּרִים" ואלישע הורה לתת אותו לתלמידיו שיאכלו אותו, וחז"ל לומדים מכך ש"כל המביא דורון לתלמיד חכם - כאילו מקריב בכורים" (כתובות דף קה, ב). לפי השקפת רבה בר אבבה מי שאינו לומד תורה כלל וכלל נחשב באופן סמלי 'לערום', ולכן לא יתרום; והיינו שאסור לתלמיד חכם ('כהן' סמלי) לקבל ממנו מתנה ('תרומה'). ובשלב זה אישר אליהו לרבה בר אבבה את השקפתו והביא לה מקור. ואכן מטעם זה תכנן רבה בר אבבה ליטול את הכסף מאותו עשיר בתור הלואה אך לא בתור מתנה.

'כהן' ב'בית קברות'

לאחר מכן שאל רבה בר אבבה את אליהו מדוע הוא שוהה ב'בית הקברות' והרי הוא 'כהן'. המשמעות הפשוטה של 'כהן' היא מי שהוא מזרע אהרון הכהן. אולם באופן סמלי כל מי שמבטל מזמנו ומלמד תורה ברבים יכול להיחשב באופן סמלי ל'כהן' והוא רשאי לקבל את פרנסתו מאחרים. ולכן תמה רבה בר אבבה מדוע אליהו שידוע כמי שמתגלה ומלמד תורה לחכמי ישראל מתגלה אליו כעת בתור 'עשיר בעל עסקים' שנמצא ב'מרכז העסקים', שהרי לפי השקפתו של רבה בר אבבה מקום זה נחשב ל'בית קברות של גויים' והוא מקום טמא.

אליהו הנביא ענה לרבה בר אבבה שבברייתא מובא שרשב"י אומר: "קברי גויים אינם מטמאים". בברייתא כפי שהיא מובאת במסכת יבמות (דף סא, א) כתוב שרשב"י אומר: "קברי גויים אינם מטמאים באהל". אולם מטרת האגדה במסכת בבא מציעא היא לתת גם משמעות סמלית לדברי אליהו, ולכן היא מקצרת בלשונה ויוצרת רושם כאלו הם אינם מטמאים כלל. ולפי המשמעות הסמלית העמיד אליהו את רבה בר אבבה על טעותו. רבה בר אבבה מחשיב את 'מרכז העסקים' ל'קברי גויים' ולשיטתו אסור ליהודי שרוצה להישאר 'טהור' להיות שם, אך אליהו גילה לו שמוותר ליהודי לשהות ולפעול שם והוא נשאר טהור.

עלים של גן עדן

רבה בר אבבה אמר לאליהו שהוא דחוק מבחינה כלכלית ולכן אין לו זמן להיות בקיא בתוספתא של כל ששת הסדרים. המשמעות המעשית של דבריו היתה שהוא משקיע את רוב מרצו בלימוד התורה אך מעט מזמנו הוא משקיע בפרנסתו. וכיוון שאינו פנוי לגמרי אין הוא יכול להיות בקיא בתוספתא של כל ששת הסדרים.
ואז, גילה אליהו לרבה בר אבבה את שיטתו, שהוא סבור שהעיסוק בשדה הגשמי שקול לגמרי לעיסוק בשדה התורני. וכשם שמי שנמצא בבית המדרש מטייל עם הקב"ה בגן עדן, כך מי שעוסק בשדה הגשמי מטייל עם הקב"ה בגן עדן. ולשיטה זו הכסף הרב שהוא צבר מעסקיו הוא בעצם 'עלים של גן עדן'. 'עלים של גן עדן' מוזכרים בתורה, בתור 'לבוש' ל'ערומים', כאמור "וַיִּתְּפַקְּהֶנָּה יַעֲיִי שְׂנֵיהֶם וַיַּדְעוּ כִּי יַעֲרִמָם הֵם וַיִּתְּפְרוּ עֲלֵה תְּאֵנָה וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם חֲגֹרֹת: " (בראשית ג, ז). ולכן גם עשיר שאינו עוסק כלל בתורה אינו נחשב 'לערום'. אליהו הציע לרבה בר אבבה שבמקום ליטול ממנו הלואה, הוא יקבל ממנו במתנה כסף רב (עלים של גן עדן), וכך יוכל לעסוק בתורה מתוך רווחה ויוכל להיות בקיא בששת הסדרים של התוספתא ובשאר מכמני התורה.

הבגד שספג את הריח

ה'בגד' של רבה בר אבבה, מסמל גם את 'שיטתו התורנית', והיא הנקראת בלשון חכמים 'חלוקא דרבנן'. דבר זה מסביר מדוע הורה אליהו לרבה בר אבבה לפשוט את בגדו ולמלא בו את העלים, ומדוע לא הציע לו לאסוף את העלים בידיו. אליהו הציע לו לפשוט מעליו את 'שיטתו התורנית הישנה' ('בגדו') שלפיה אסור לקבל מתנות מעשיר שאינו עוסק כלל בתורה. ולקבל לתוך 'בגדו' את שיטת אליהו, שגם 'ריח השדה' נחשב לריח של 'גן עדן', וגם 'עמל גשמי' נחשב ל'עלים של גן עדן' ונחשב כ'בגד'. ומותר לקבל מתנות מעשיר שכזה. וזו תהיה שיטתו הרוחנית החדשה, והיא תהיה 'בגדו' החדש.

מתחילה קיבל רבה בר אבבה את דברי אליהו, והסכים לקבל ממנו מתנות כדי לעסוק בתורה מתוך רחבות. אולם לבסוף שמע רבה בר אבבה בת קול שהשיטה הזו אינו מתאימה לו, ותפקידו בחיים הוא להמשיך בדרכו הקודמת ללמוד תורה מתוך דחקות ומתוך השתדלות מועטת בפרנסה. ואם ילמד בתורה מתוך רווחה לא יזכה לעולם הבא. ולכן הוא ניער את 'העלים' האלו מ'בגדו'. אולם הוא לא שלל לגמרי את שיטת אליהו, ו'ריח' משיטת אליהו נספג ב'בגדו' בשיטתו הרוחנית – ב'חלוקא דרבנן' שלו. והוא החליט לקבל מאליהו (שכאמור התגלה לו בדמות עשיר בעל עסקים) סכום כסף נכבד כדי לתת אותו לחתניו כדי שהם יוכלו לעסוק בתורה מתוך רחבות.

לפי השיטה הרוחנית הסופית של רבה בר אבבה, אסור לאדם לקבל מתנות מעשיר שכזה לצורך עצמו כדי שיוכל ללמוד תורה מתוך רחבות, אך מותר לו לקבל ממנו מתנות כדי להשיא בהן את בנותיו לחתנים עמלי תורה. השיטה הרוחנית הסופית הזו, היא 'בגדו הרוחני' החדש של רבה בר אבבה. והאגדה מרמזת לכך באופן סמלי, כשהיא מתארת כאלו רבה בר אבבה מכר את הבגד 'שיספג' ריח גן עדן בסכום מופלג, וחילק את הכסף לחתניו.

¹ "מירבעם יהיה משיח בן יוסף... (כמו שמובא בזוהר חדש סוף פרשת בלק)" (פרי צדיק פרשת ויחי).

² וכפי שהתבאר באריכות במאמר "אליהו ומשיח בן יוסף".

שו"ת במראה הבזק

(מתוך ח"א)

Kinshasa, Zaire

קנישאסה, זאיר
אב, תש"ן

אזכרה להורים לא יהודים

שאלה

האם ניתן לעשות אזכרה בביכ"נ לאימו (שאינה יהודיה) של יהודי גר? (כמובן, שאזכרה פירושה אצל בני הקהילה כאן: ד"ת, ברכות, אשכבה וקדיש)?

תשובה

אם מדובר באדם שהתגייר כהלכה, והריהו יהודי כשר לכל דבר, יכול הוא עקרונית לומר קדיש אחרי הוריו. והוא הדין לעלות לתורה או לברך ברכות הנהנין בציבור¹, אף שאין בזה תועלת כלאביו ולאימו היהודים². ואפילו אשכבה ניתן לומר, תוך הבלעת איזכור שם הנפטר³. אבל, למעשה, יש לעשות הבחנה באופן האזכרה. ואין לעשות את כל הדברים הנ"ל, אלא רק חלקם. כדי, שיהא ניכר הבדל בין נשמות יהודים לנשמות של גויים.

¹ הגר"ע יוסף, יחוה דעת ו', סימן ס' ובילקוט יוסף על אבלות, עמ' רכ"ג.
² בספר חסידים כתוב: "גר המבקש על אביו ואמו, לא יועיל להקל בדינם" (סי' תש"צ).
³ ואע"פ שהגר אינו מתיחס בייחוס משפחתי להוריו — גם אם התגירו — משום שגר שנתגייר כקטן שנולד דמי, מ"מ רשאי להזכיר נשמותיהם אף שאינו מתאבל עליהם.

ארץ חמדה – קישור לשו"ת במראה הבזק באתר

ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,
הרב משה ארנרייך הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

גם אני מאשר:
הרב שאול ישראלי

לעיני שלמה דוד בן זלמן ושרה אבנית ז"ל נלב"ע סיון תשע"ט	לעיני רבי יעקב ז"ל בן אברהם ועיישה וחנה בת יעיש ושמחה סבג	לעיני גב' לורייך הופמן ז"ל	לעיני חיים משה בן קוקה יהודית כהן ז"ל נלב"ע ז' בתשרי תשע"ה	לעיני סוזי בת עליזה כהן ז"ל נלב"ע כ"ד בחשוון תשע"ח
---	--	----------------------------------	---	---

לעיני הנופלים במערכה על הגנת המולדת הייך